

Donderdag 29 oktober 1914 – ochtendeditie

Belgische vluchtelingen.

Uit Roosendaal meldt men ons:

Dinsdag zijn naar Antwerpen vertrokken 14.500 Belgische vluchtelingen en 2.500 teruggekeerd. Gisteren waren die cijfers respectievelijk 12.850 en 3.000. De heer Van Vuuren, die als gedelegeerde voor Noord-Brabant van de regeringscommissaris jhr. Mr. Ch. J. M. Ruys de Berenbrouck de belangen van de vluchtelingen behartigt, heeft aan de Haagse redacteur van de Tijd meegedeeld, dat de toestand in Noord-Brabant geleidelijk verbeterd. Het zwaarst belast is nog altijd Bergen op Zoom, waar zich naar schatting nog 30.000 vluchtelingen bevinden. Van dezen bevinden zich een 6000 man in 16-mans militaire tenten in een onder militaire bewaking gesteld kamp op Kijk-in-de-Pot en zijn er in een ander kamp van grote tenten 3000 man onder dak gebracht. In de loop der week kan men verwachten, dat alle vluchtelingen, die zich nog in openbare gebouwen bevinden, in deze kampen zullen zijn onder dak gebracht. Ze worden daar tweemaal per dag behoorlijk, doch eenvoudig gevoerageerd. Voorlopig zijn deze vluchtelingen in de gegeven omstandigheden voldoende gehuisvest.

Te Roosendaal bevonden zich dinsdag nog een 6000 vluchtelingen. Hierin zijn inbegrepen de velen, die in hun eigen onderhoud voorzien.

Er bevinden zich nog behoeftige vluchtelingen in nagenoeg alle gemeenten van Noord-Brabant. Bij sommige landbouwers zijn de schuren nog vol.

Te Roosendaal is, naar het Handelsblad meldt, de volgende mededeling aangeplakt:

Volgens informaties, van verschillende betrouwbare zijden ontvangen, heerst in Antwerpen en omgeving volledige orde en rust. Tal van vluchtelingen keren dan ook naar hun woonplaatsen terug.

In verband hiermee zal de verstrekking van levensmiddelen van dag tot dag geleidelijk worden verminderd, en na vrijdag 30 oktober waarschijnlijk geheel worden gestaakt.

Het comité.

Jhr. mr. C. J. M. Ruys de Berenbrouck, regeringscommissaris, en de heer J. R. Snoeck Henkemans, gedelegeerde voor Zeeland, hebben een circulaire verzonden aan de burgemeesters en aan de steuncomités voor vluchtelingen in de provincie Zeeland. Daarin wordt onder meer gezegd:

Aangaande de zorg, dat er steeds een voldoende hoeveelheid levensmiddelen aanwezig is, moet elke gemeente proberen voor zichzelf de nodige maatregelen te nemen. Eigen aankopen en zo nodig inbeslagneming van aanwezige voorraden zijn hiertoe de aangewezen middelen.

Ten einde echter aan de bezwaren, die reeds hier en daar rezen, tegemoet te komen, zal het provinciaal comité, van heden af, zorg dragen, in Vlissingen een zoveel mogelijk voldoende voorraad levensmiddelen aanwezig te hebben. Burgemeester of comités, die vrezen voor onvoldoende voorraad levensmiddelen voor de vluchtelingen, richten zich dus in het vervolg noch tot de regeringscommissaris, noch tot de etappecommandant te Rotterdam, maar tot het provinciaal comité, adres: Mr. P. Dieleman, te Middelburg. Dekens kunnen zo nodig aan hetzelfde adres worden aangevraagd. Gebruikte dekens worden daarheen opgezonden en

blijven, na gereinigd en ontsmet te zijn, ter beschikking van de regering.

Men schrijft ons uit Zeeuws Vlaanderen.

Elke dag trekken van hier tal van vluchtelingen naar België terug, vooral die van Antwerpen en uit het Land van Waas. De gezondheidscommissie van Hulst heeft bekend gemaakt dat het voor de gezondheid, vooral die van jonge kinderen, van het grootste belang is, dat de vluchtelingen naar hun haardsteden terugkeren om hun gewone levenswijze te hervatten. Er zijn in de laatste dagen hier veel Belgische kinderen overleden.

Antwerpse stadsambtenaren en bedienden.

Het College van Burgemeester en Schepenen van Antwerpen heeft, bij beraadslaging van 26 dezer, gezien er reeds volle 17 dagen na de beschieting van de stad zijn voorbijgegaan, en oordelend, dat het meer dan tijd is, dat het gevluchte stadspersoneel terug naar Antwerpen komt, beslist:

Aan het personeel nog tot op het einde dezer maand tijd te verlenen om, onder voorbehoud, zoals voor al degenen, die hun post verlieten, zich voor hun dienst aan te bieden.

Wie op gezegde datum zijn dienst niet hernomen heeft, zal als ontslagen worden beschouwd.

Amsterdam. Belgische vluchtelingen.

De commissie ter behartiging van de belangen van de uit Antwerpen uitgeweken stadsbedienden en -ambtenaren heeft dezer dagen een telegram gezonden aan koning Albert, waarbij de commissie de tussenkomst en de raad van de koningin inriep voor de hier

vertoevende stadsbedienden en ambtenaren, die, zoals bekend, met boete en ontslag worden bedreigd.

Op dit telegram was van koning Albert het volgende antwoord ontvangen: "Keer terug naar België met de bedienden en beambten van Antwerpen en omgeving, en hervat uw arbeid".

In een gisteren gehouden vergadering is dit telegram voorgelezen. Het geldt, zo werd gezegd, alleen voor stadsbeambten, niet dus voor particulieren.

Het sociaaldemocratisch gemeenteraadslid uit Antwerpen, de heer Bongers, ter vergadering aanwezig, kon officieel mededelen, dat de bedreigde bestraffing slechts voor de vorm zal zijn.

Over al of niet teruggaan is men het intussen niet eens geworden, zodat van een georganiseerde terugreis niets kan komen. Een gedeelte zal nu op eigen gelegenheid terugkeren.

Parijs, 28 oktober. Het officiële bericht van hedenmiddag drie uur luidt:

Gisteren zijn de aanvallen der Duitsers in de streek tussen Nieuwpoort en Arras veel minder hevig geweest.

Wij hebben overal onze stellingen gehandhaafd en zijn ten noorden en ten oosten van Ieper vooruit gekomen. Ook hebben wij enige vorderingen gemaakt tussen Cambrin ten zuidwesten van La Bassée en Arras.

Meer en meer wordt bevestigd dat de verliezen der Duitsers aan doden, gewonden en gevangenen op het noordelijk deel van het oorlogsterrein aanzienlijk zijn geweest.

Zwerftochten op het oorlogsterrein.

Brussel, 25 oktober.

Een onzer oorlogscorrespondenten schrijft:

Na Fresnes (tussen Douai en Arras) wordt het ons duidelijk, dat voorwaarts komen op deze weg bijna niet mogelijk is. Niet alleen moeten we kwartieren lang wachten voor we de lange transporten voorbij kunnen, en komen we zelfs af en toe met de steigerende paarden in contact, maar ieder militair, van soldaat tot generaal toe, kijkt onze auto met open mond na, als we voorbij stuiven. Gelukkig hebben ze niet veel tijd voor op- en aanmerkingen, en de meesten mogen wel denken, bij het zien van de zekerheid waarmee we doordringen, dat we dan wel heel goede passen moeten hebben.

Daar de militairen drommen echter voortdurend dichter worden, zien we reikhalzend uit naar de zijweg, die bij Gavrelle op onze kaart aangegeven staat, om dan te trachten via Bailleul en Neuville naar Aubigny te komen, altijd volgens de stelregel, dat men daar het beste door kan breken, waar juist in de omtrek gevochten wordt.

Juist bij het wegenkruispunt is de stuwung ontzaglijk. Blijkbaar wachten hier enige regimenten orders af langs welke weg ze marcheren moeten, en we draaien en keren tussen de vele bagagewagens en kanonnen, tussen veldkeukens op wielen in volle actie, en ammunitiekarren. Met voldoening bemerken we, dat het direct op Arras schijnt los te gaan, want waar de hoofdweg in die richting door een onafzienbare troepenmassa bezet is, blijkt de weg naar Bailleul betrekkelijk vrij te zijn, met uitzondering van enige automobielen met ammunitie, waarvoor alles uit de weg is gegaan, en die razende haast schijnen te hebben. Wij profiteren van de algemene verwarring en volgen deze automobielen.

Troepjes ruitery zwerven door de velden, en volgen alle landwegen, die westwaarts voeren, maar van een gevecht bemerken we absoluut niets, behalve het gedonder der vuurmonden, tot we bij een draai van de weg plotseling de typische dampkolommetjes die elke ontploffing voorafgaan tegen een glooiende heuvelhelling op zien stijgen. Nog iets naderbij gekomen, kunnen we duidelijk de kanonnen herkennen, maar daar we het landschap in het geheel niet kunnen overzien en gaarne een moderne veldslag van nabij zouden willen bestuderen, zoeken we een beter uitzichtpunt, en menen dat aan het einde van een zijwegje rechts gevonden te hebben. Vandaar konden we dan ook inderdaad het geschiet beter volgen en constateren, dat de Fransen terugschoten, wat uit de verschillende knal op te maken was, maar noch van het resultaat van de een, noch van de ander was iets te ontdekken. Juist wilden we teruggaan naar de hoofdweg om een betere uitkijk op te zoeken, toen een officier in automobiel ons "halt" toeriep. We herkennen in hem iemand, die ons reeds vroeger om onze passen heeft verzocht en toen bevredigd verder gegaan is. Dit keer is hij minder gemakkelijk. Hij zegt ons, dat onze passen ons volstrekt niet het recht geven in de gevechtsslijn der Duitsers rond te rijden. Hij beveelt ons kort en goed met hem terug te keren naar de Douai, om daar de permissie van de commandant te verkrijgen. Wij protesteren krachtig, maar niets helpt; zonder speciale pas kunnen we noch hier blijven, noch doorgaan.

Hij vergezelt ons naar Douai.

Onderweg doen we nog heel wat wetenswaardigs op. Allereerst is Arras nog niet genomen en zijn de bondgenoten zelfs weer in bezit van de weg tussen Arras en Lens, waarachter ze reeds gedreven waren. Ook verontrusten de Duitsers zich enigszins over het kanonvuur der Fransen, dat nog zelden zulk een uitwerking gehad heeft als hier, en ik hoor het vermoeden, ja de zekerheid uitspreken, dat ze nieuwe, zwaardere kanonnen gekregen hebben.

De officier vertelt ons, dat het de Fransen zelfs gelukt is de toren van Tilley plat te schieten, waarop de Duitse observatiepost geplaatst was, die door zijn uitstekende seinen het vuren der kanonnen richtte. Maar we hebben ze er in Arras ook goed van langs gegeven, zo eindigt hij.

Af en toe zien we hoog in de lucht een Duitse vlieger, maar geen vijand komt hem verontrusten en hij vliegt te hoog om bestookt te worden.

Bij Gavrelle is het merendeel der troepen afgetrokken naar Arras, en hieruit besluiten we, dat er vandaag (22 oktober) nog een krachtige aanval op die stad zal volgen.

Douai is eveneens overvol van militairen. Op de mooie boulevards staan hier de kanonnen, daar de karren, elders de paarden in lange rijen, en auto's met officieren snorren af en aan. Deze voeren allen het blauwwitte wapen, met kroon erboven, van de kroonprins van Beieren, die zelf enige huizen voorbij de Kommandantur woont, waar zijn koninklijke banier wappert.

Nadat wij het doel onzer reis uiteengezet hebben, beweert de Hauptmann, die hier regeert, dat het "ausgeschlossen" is de vechtlinie der Duitsers door te trekken, en hij wil er zelfs niet van horen, als ik hem voorstel verder naar het westen te gaan. Hij zal met Brussel over zijn te volgen gedragslijn telefoneren, en doet dit in enkele minuten. Dan volgen lange besprekingen met de hogere chefs, en ondertussen bestudeer ik in deze antichambre het "va et vient" der verschillende bezoekers.

Binnen komt een veldprediker in blauw lakens uniform. Het blijkt, dat hij dienst doet als koerier, want hij geeft de dienstdoende stafofficier vele inlichtingen over de opstelling van het leger, en tevens

overhandigt hij een pakket brieven in wasdoek, dat een Engelse koerier afgenomen is, en die hier onderzocht moeten worden. Verder heeft hij nog een Belg bij zich, die komt vragen om watertoevoer voor zijn fabriek. Het werkt komisch te horen, dat de Duitsers aan de ene kant verlangen, dat de fabrieken doorwerken, en aan de andere kant de waterleiding afsluiten. Hem wordt een speciaal verlof uitgereikt.

Volgt mijn begeleider, die meent recht te hebben op het ijzeren kruis, dat die en die “voor veel minder” gekregen hebben. Hij wordt getroost met het uitzicht op een volgende verdeling van kruisen. Als ik me niet vergis, was onze gevangenneming een sterk argument voor de verlangde onderscheiding, en ik tracht mijn mening ingang te doen vinden, dat hiervoor ten hoogste een standje, maar zeker geen ijzeren kruis past, wat hem een ongelovige grijnslach ontlokt.

Dan komt graaf X., eigenaar van het gebouw, waarin wij op het ogenblik vertoeven, met zijn dochter. Ze hadden gehoord, dat er aan een dronken Duitse soldaat een gouden ring afgenomen is, die hij op het slagveld van een gedode Fransman heeft gestolen; zij menen dat deze ring mogelijkerwijze aan de echtgenoot der dochter, die officier in het Franse leger is, behoren kan. De ring wordt binnen gebracht, maar ofschoon de ongelukkige eigenaar blijkbaar van adel en Fransman geweest is, blijken de graaf en zijn dochter het kleinood niet te kennen. De ring moet aan een reus toebehoord hebben, want zelden zag ik er een van zulke afmetingen.

Eindelijk kom ook ik aan de beurt, en de uitspraak luidt: “U moet terug naar Brussel, waar men u uw papieren na onderzoek terug zal geven”. Ik protesteer krachtig tegen het afnemen van mijn persoonlijke papieren, maar het helpt me niet, en het enige wat ik in handen krijg, is een papier met het volgende.

“Es wird hiermit bescheinigt, dass der niederländische Staatsangehörige nach Brüssel zurückgesandt wird, da ein Passieren der deutschen Linien seitens des A. O. K. augenblicklich ausgeschlossen ist”

Oberkommandantur des 6ten Armee.

V. S. d. A. O. K.

von Hartz

Douai, 22 oktober 1914.”

Alleen het generale hoofdkwartier kan een pas door onze linies geven, zegt de Hauptmann, maar dat zullen ze niet doen. “En waar is dat Hauptquartier?”

Ja, dat kan ik u niet zeggen, maar ik zal u nu een officier naar Brussel meegeven, die uw papieren bij zich houdt.

De officier blijkt echter niet klaar te zijn, en de zon neigt ter kimme, zodat ik voorstel eerst morgenochtend de reis te aanvaarden. Heel goed, dan houden we uw auto hier en ik zal u een inkwartieringsbevel geven, en iemand, die u begeleiden zal.

Zo gingen we met een particuliere detective van prins Rupprecht de stad in, gewapend met het volgende briefje: “Herr nebst Begleiter, niederländische Staatsangehörige, ist einzuquartieren. I. A. Liebke”

Intussen is het donker geworden, en daar geen enkel licht de duisternis verdrijft, sukkelen we in de motregen verder en worden van het kastje naar de muur gestuurd. Eindelijk verkrijgen we zelfs twee bewijsjes, één voor een particuliere woning en het andere voor een hotel. Daar we weten, dat alles overvol is met militairen, zoeken we eerst het huis op, dat echter of verlaten is of de bewoners houden

zich stil in hun kelders, tenminste wij horen niets en krijgen geen gehoor.

In het hotel krijgen we juist nog een kamer, maar de bediening laat veel te wensen. Klaarblijkelijk is de eigenaar, zoals de meeste gegoede bewoners van Douai, gevlucht, en de zaak wordt behartigd door enkele bedienden, gesteund door Duitse dames van het Rode Kruis en soldaten. Een viezere inrichting heb ik zelden gezien, en de gelagkamer behoeft in niets bij een kantine achter te staan. Alles is stampvol met rokende, drinkende en pratende militairen van alle rangen, en in de eetzaal wordt ons bekend gemaakt, dat er slechts soep en omelet te krijgen is. Beter wat dan niets. In de langwerpige eetzaal bevinden zich misschien 60 Duitsers, waarvan er tenminste 20 het ijzeren kruis hebben, dat ze in hun jas toegeknoopt dragen, zodat men er slechts het zwart-witte lint van ziet. Al deze mannen zijn reeds dikwijls in het vuur geweest, en enorm is de reserve van geoefende militairen, die alleen reeds op het ogenblik in Douai vertoeft.

Daarbuiten, voor het stadhuis, bewaakt een hunner schildwachten een meterhoog heuveltje van equipmentstukken en wapens, die de Fransen en Engelsen ontnomen zijn en een paar der ongelukkige gevangenen zien we door de straten voeren.

Douai is dood. Na donker mag niemand uit de burgerij zich meer op straat begeven, maar zelfs overdag openen zich de winkels niet, en de benaming van stad met gesloten luiken is veeleer van toepassing op Douai dan op Antwerpen. Hoeveel der bewoners zitten er op het ogenblik in Duinkerken, Calais, Havre, ja wellicht zelfs in Engeland?

Daar we in deze kazerne zelfs geen kaars kunnen bemachtigen, gaan we vroeg in het reeds beslapen bed en staan vroeg op. In de nacht is de kanonnade geëindigd en in het vroege morgenuur trekken alweer

eindeloze transporten door de nauwe straten van Douai, op de voet gevolgd door afmarcherende Duitse soldaten, die uit volle borst zingen.

Ook wij vertrekken en gaan via Orchies, Doornik, Leuze, Ath, Enghien en Halle naar Brussel terug. De puinhopen van Orchies zijn ons reeds bekend, maar nu is de ruïne in handen der Duitsers, en de weg, waarop we de 1^e de spahi's ontmoetten, wordt nu bewaakt door hun vijanden.

Nu we een Duitse Feldjäger-Leutnant voorin de auto hebben zitten, zou men toch zeggen, dat het passeren der posten uiterst gemakkelijk is, maar hoe ongelooflijk het moge klinken, we constateren, dat wij met onze passen veel eerder en sneller doorgelaten worden, dan hij met de zijne.

Te Brussel wordt de toestand komisch. Waar is de Kommandantur? Onze bewaker blijkt nog nooit in deze stad geweest te zijn, daar hij via Namen gekomen is, en ons bekruipt de lust hem in ons gezantschap af te zetten.

Op de Kommandantur in de Wetstraat wil geen der hoge heren iets van de zaak weten, en onze gevangenenbewaarder doet wanhopige pogingen ons en onze papieren ergens af te leveren, wat hem eerst na vele uren van zwoegen gelukt. Ondertussen blijkt meer en meer, dat men ons van spionage verdenkt, en we worden onder de hoede van een schildwacht aan onze overpeinzingen overgelaten in het voorkamertje van het verkeersbureau.

Hier staat een aardige padvinder, die ons vertelt, hoe ze met zijn tachtig hier bij het Duitse bestuur werken, en allen de oorlogsmedaille zullen krijgen. Ze zijn van Berlijn en Pforzheim en hij is onder-tertianer, juist 15 jaar oud.

Aan alle dingen komt een eind, zo ook aan onze gevangenschap. Majoor Bayer spreekt nog een hartig woordje over het gevaarlijke van het reizen op plaatsen waar men schiet, over de mogelijkheid van gefusilleerd te worden en over zijn achting voor Holland, maar het slot is, dat hij onze papieren teruggeeft en wij vrij zijn. Wij zijn blij, als we het stof van België van onze voeten kunnen schudden en weer de vaderlandse bodem betreden.

Diksmuide genomen?

De oorlogscorrespondent van de Tijd meldt uit Oostende: Sedert het midden van verleden week hebben de Duitsers niet opgehouden de loopgraven en versterkingen bij Diksmuide te bestoken, die hardnekkig door de verbondenen verdedigd werden. Van het plaatsje is tijdens de verwoede gevechten nog slechts een puinhoop overgebleven.

De ene bajonetaanval is de andere gevolgd en zonder op het verlies van manschappen te letten, hebben de Duitsers getracht de versterkingen te forceren tegen de Belgische en Franse infanterie en de machinegeweren, die door de Franse marinesoldaten bediend werden. De bloedige gevechten van man tegen man zijn onbeschrijflijk verbitterd en bloedig geweest.

Zojuist (dinsdagmiddag) zijn de ontzettend sterke Frans-Engelse verschansingen bij Diksmuide door de Duitsers genomen. Het kon alleen geschieden tegen de meest bloedig denkbare prijs. Daarna trokken ze het verwoeste plaatsje binnen. Ze maakten 200 krijgsgevangenen.

Zondagmiddag waren ze er in geslaagd de IJzer weer over te trekken, waarbij 100 krijgsgevangenen gemaakt werden.

Uit Armentières wordt aan de Milanese Stampa gemeld dat de strijd om Rijsel de laatste dagen het karakter van een vestingoorlog heeft aangenomen, daar de Duitsers van de versterkingen der stad gebruik maken, zodat de Engelsen slechts zeer langzaam opschieten. De weg van Armentières naar Rijsel, welke is ingesloten door huizen en fabrieken, is vier of vijf dagen lang het toneel van verbitterde gevechten geweest. In de Terangy-fabriek, waar zich een heel Duits regiment had verschanst, is woest gevochten. De Engelsen hadden bressen in de muren geschoten en daarna een bloedige bajonetaanval gedaan. Duitse vliegers beschoten bijna dagelijks de wagentreinen die naar het Engelse front op weg waren. Tussen Duitse en Engelse vliegers zijn herhaaldelijk luchtgevechten geleverd.

Frans militaire deskundigen beoordelen, naar aan Duitse bladen gemeld wordt, de toestand van de bondgenoten aan de Belgische kust gunstig. Generaal Cherfils noemt de aangerukte Duitse versterkingen troepen zonder samenhang.

De Amerikaanse consul te Oostende heeft er, volgens een telegram aan de Tijd, tegen geprotesteerd, dat op de boulevard te Oostende geschut naar zee staat opgesteld, waardoor als het ware een bombardement op de stad wordt uitgelokt.

En nu nog iets over de toestand der burgerbevolking in Oostende. Deze is niet rooskleurig, en de vluchtelingen van deze stad kan ik niet aanraden, terug te keren. Merendeels is de bevolking afwezig, en van degenen, die er zijn, wordt alles opgeëist. Het verblijf in de stad is bovendien niet zonder gevaar. Een bombardement als vrijdag jongstleden kan elk oogenblik herhaald worden en bovendien woeden de gevechten zo dicht bij de stad, dat de granaten dikwijls dichtbij ontploffen.

Dag en nacht staan de ramen en deuren van de hevige luchtrillingen te rammelen en slapen is er een onmogelijkheid. De bevolking verblijft 's nachts grotendeels in kelders.

De Belgische douanebeambte, die te Essen de Duitse vlag had neergehaald en de Belgische gehesen, is door de Duitsers op vrije voeten gelaten, nadat hij had beloofd het niet weer te zullen doen.

Te Brugge is de Midden-Europese tijd ingevoerd.

In verscheidene plaatsen in de omgeving van Luik ontbreken brood en aardappelen.

Te Herstal (22.000 inwoners) moeten dagelijks 14.000 porties soep worden uitgereikt.

In verband met de weigering van het aanbod der Universiteit te Cambridge kan worden gemeld dat het plan bestaat de colleges aan de Universiteit te Leuven zo spoedig mogelijk te hervatten.

Volgens een bij de Rhenania Speditionsgesellschaft te Mannheim van haar Antwerpse vertegenwoordiger ontvangen bericht zijn de schepen, die men in de haven van Antwerpen had toen zinken, in zoverre gelicht, dat de rivierscheepvaart weer mogelijk is. Het vervoer van goederen is echter nog verboden tot de toestand zal zijn onderzocht door een commissie, hetgeen waarschijnlijk tegen het einde dezer week zal geschieden.

Punch schenkt aandacht aan de vluchtelingenvloed in Nederland. De maagd Britannia zegt tot de Nederlandse maagd, bij wie de uitgewekenen heil zoeken: "Mijn middelen en mijn verplichtingen zijn groter dan de uwe; laat mij dit werk over".

Amsterdam. Gemeenteraad.

Van de heer van den Tempel was een brief ingekomen waarbij hij verlof vraagt de navolgende vragen te mogen stellen met betrekking tot het samenbrengen der Belgische vluchtelingen in loods en aan de IJkade en wel bij voorkeur in de zitting van de raad welke morgenmiddag gehouden wordt.

1°. Welke redenen hebben genoopt de Belgische vluchtelingen samen te brengen in loods en op de IJkade, zelfs vóór deze loods en voor de ontvangst der vluchtelingen zo goed mogelijk waren ingericht?

2°. Bestaat het voornemen om maatregelen te nemen om bij vrij langdurig openthoud de huisvesting van vluchtelingen meer bevredigend te maken dan zij thans is, in het bijzonder wat betreft het bijeenbrengen van personen zonder enig onderscheid van burgerlijke stand, leeftijd en kunne in dezelfde ruimte, voor dag- en nachtverblijf. Zo ja, welke zijn deze maatregelen?

3°. Zijn er speciale maatregelen genomen van de kant van het gemeentebestuur of van de commissie, waaraan de zorg voor de vluchtelingen is toevertrouwd, om de terugkeer der te Amsterdam vertoevende vluchtelingen te vergemakkelijken?

Het gevraagde verlof werd verleend tegen morgenmiddag.

Donderdag 29 oktober 1914 – avondeditie

Belgische vluchtelingen.

Men meldt ons, dat de Engelse regering aan onze regering heeft aangeboden, bij te dragen in de kosten van het onderhoud der Belgische vluchtelingen tot een bedrag van £ 50.000. De Nederlandse

regering heeft het aanbod met alle waardering van de hand gewezen, omdat zij, nu zij de taak om de vluchtelingen te helpen, zelf op zich had genomen, ook de kosten van die hulp zelf wenste te dragen.

Onze correspondent te Londen seint:

De Times bespreekt in de meest waarderende bewoordingen het vluchtelingenvraagstuk, waarvoor Nederland zich geplaatst ziet, en stelt voor, nu de Nederlandse regering voor een geldelijke bijdrage heeft bedankt, een groot aantal der Belgische uitgewekenen naar Engeland over te brengen.

De regeringscommissaris jhr. mr. Ruys de Beerenbrouck heeft Zuid-Nederland en Walcheren bezocht.

Naar aanleiding van het bericht, dat te Roosendaal was aangeplakt, dat de verstrekking van levensmiddelen aan vluchtelingen eerst zou worden ingetrokken en later geheel zou ophouden, heeft de minister van Binnenlandse Zaken inlichtingen ingewonnen en onmiddellijk gelast, dat zulks niet mocht gebeuren, maar dat Belgische vluchtelingen, die willen blijven, desnoods op rijkskosten, van het nodige moeten worden voorzien.

Naar aanleiding van allerlei geruchten, heeft de minister van binnenlandse zaken telegrafisch een instructie gezonden aan de commissarissen der koningin, houdende verzoek, de burgemeesters te willen mededelen, dat het oefenen van zachte drang op de Belgische vluchtelingen, om terug te keren, volstrekt niet meebrengt, dat die drang zou ontaarden in directe of indirecte dwang, om het Nederlandse grondgebied te verlaten. Dit zou geheel in strijd zijn met de eisen van onze gastvrijheid. De vluchtelingen blijven geheel vrij, al of niet terug te keren. Zij behoren, voor zover ze onvermogen zijn, van het nodige te worden voorzien.

De hedenmorgen te Vlissingen gehouden telling wijst nog 4000 armlastige vluchtelingen aan.

Van Hansweert zijn gisteren weer ruim 100 vluchtelingen naar Antwerpen vertrokken. Heden gaan er weer twee boten van de firma Noels naar Antwerpen met passagiers.

Onder de Belgische vluchtelingen, die te Haarlem zijn ondergebracht in de Rijkskweekschool voor onderwijzers, hebben zich twee gevallen van roodvonk voorgedaan.

Te Zundert vertoeven volgens officiële telling nog 2100 Belgische vluchtelingen. Ofschoon het steuncomité reeds sedert enige dagen de uitdeling van voedsel gestaakt heeft, geven de uitgewekenen er de voorkeur aan voorlopig nog te Zundert te blijven.

Geïnterneerden. Van zondag tot heden zijn aan de grens bezuiden Eindhoven nog 8 Belgische militairen geïnterneerd.

Hulp voor België.

Het Engelse stoomschip Coblenz wordt vermoedelijk morgenmiddag te Rotterdam verwacht met 1000 ton levensmiddelen voor de Belgen. Het stoomschip zal ligplaats nemen in de Maashaven bij de Furnessloods.

Bij de militaire overheid te Hengelo heeft zich een Belgische krijgsgevangene aangemeld. Na bij Leuven gevangen genomen te zijn, was hij naar Duitsland overgebracht, van waar hij wist te ontvluchten. De man vertelde, dat hij drie dagen en drie nachten had gelopen om Nederland te bereiken.

Rotterdam. Belgische vluchtelingen.

Ongeveer 800 uitgewekenen zijn heden van hier naar Antwerpen en omstreken teruggekeerd. Met de ochtendtreinen vertrokken van het station Delftse Poort 310 betalenden en 120 kostelozen. De extra trein van 9 uur 35 nam 345 kostelozen mee. Deze trein, bestaande uit 25 wagons, was, toen zij van hier vertrok, weer geheel bezet.

Van het station Beurs vertrokken heden slechts 31 betalende vluchtelingen.

De extra trein voor het vervoer van vluchtelingen, die te 9 uur 27 aan het station Delftse Poort aankomt en vandaar te 9 uur 35 vertrekt, is de laatste dagen zo vol, dat niet alle kostelozen van hier en de volgende stations met die trein kunnen vervoerd worden.

Daarom is met ingang van heden een tweede extra trein naar Essen ingelegd, die van hier te 7 uur 15 vertrekt en te Dordrecht, Zevenbergen en Oudenbosch ophoudt.

De vluchtelingen, die willen terugkeren en kosteloos wensen vervoerd te worden, wordt aangeraden, de vroegtrein van 7 uur 15 te nemen.

Heden zijn negen Belgen uit de ziekeninrichtingen alhier, waar ze verpleegd werden, hersteld ontslagen. Vijf zijn naar het interneringsdepot Harderwijk overgebracht en vier ter beschikking der politie gesteld.

Amsterdam.

Belgische vluchtelingen.

Heden zijn met de extra trein 641 vluchtelingen naar Antwerpen teruggekeerd, naar Londen zijn 20 uitgewekenen vertrokken.

Parijs, 28 oktober. Officieel bericht van elf uur 's avonds:

In België heeft een vijand in de streek bij Diksmuide twee nachtelijke aanvallen beproefd, welke zijn afgeslagen. De krachtsontwikkeling der Duitsers aan het front Nieuwpoort-Diksmuide schijnt verminderd te zijn. Ten noorden van Leper wordt ons offensief voortgezet.

Berlijn, 29 oktober. Het grote hoofdkwartier meldt hedenochtend:

Onze aanval ten zuiden van Nieuwpoort wint langzaam veld.

Bij Leper blijft de slag onbeslist.

Ten westen van Rijsel maakten onze troepen goede vorderingen en zijn verscheidene versterkte stellingen van de vijand genomen.

Zestien Engelse officieren en meer dan driehonderd man zijn gevangen gemaakt; vier kanonnen zijn genomen. De tegenaanvallen der Engelsen en Fransen werden overal afgeslagen.

Londen, 28 oktober. Het eerste konvooi Duitse krijgsgevangenen van de veldslag in Vlaanderen is in Engeland aangekomen. Velen zijn buitengewoon jong.

Uit Ottawa wordt bericht, dat voor de 16.000 man, die gevraagd zijn om het volgende Canadese contingent voltallig te maken, zich tweemaal zoveel vrijwilligers hebben aangemeld, zodat de autoriteiten de sterksten hebben kunnen uitkiezen.

Ook zijn van honderden Amerikanen, die zich bij de Canadese contingents wensten aan te sluiten, aanbiedingen ontvangen. Rijke kolonisten in Texas hebben aangeboden vijfhonderd man van Engelse afkomst te leveren. Een majoor van het Amerikaanse leger heeft het aanbod gedaan zijn ontslag te nemen en 500 soldaten met hem mee te nemen. Deze feiten zijn slechts enkele treffende

voorbeelden van de geestdrift in Canada en Amerika voor de zaak der Engelsen.

Een bericht uit Sydney behelst, dat de rekrutering voor het nieuwe Australische contingent is hervat. Gisteren hebben zich te Sydney 400 vrijwilligers aangemeld, wat het hoogste totnogtoe bereikte aantal is. Honderden melden zich ook in de provincies aan.

Het internationaal socialistisch bureau.

Parijs, 29 oktober. De correspondent van de *Matin* te Havre seint, dat de Nederlandse socialisten, op aansporing van de Duitse socialisten, die weer gedreven worden door de Duitse regering, een poging zullen doen om België te beroven van de zetel van het internationale socialistische bureau en die in Nederland te vestigen. Troelstra zou daarvoor naar Berlijn zijn geweest. Vandervelde is naar Engeland en Italië om er tegen te protesteren.

De *Manchester Guardian* van dinsdag had drie foto's van de Engelse monitors, die op de Belgische kust aan de gevechten hebben deelgenomen. De eerste stelde de monitor *Severn* voor, in een Franse haven gekiekt na zijn gevechten. De tweede: "één van de monitors" (liggende aan een kaai) "die juist nieuwe voorraad en munitie heeft geladen, op het punt de haven te verlaten en naar het gevecht terug te keren". De derde: "Engelse matrozen aan boord van een monitor schietend op een Taube-vliegtuig, dat de haven naderde". Op de achtergrond een tweede monitor.

Uit deze foto's zou men opmaken, dat de monitors niet ernstig van het Duitse geschutvuur hebben geleden.

Men meldt ons: Turnhout is gisteren door 750 Duitse soldaten bezet. Ze werden bij de burgerij ingekwartierd en patrouilleren in de omgeving van de stad. Van ongeregeldheden wordt niets vernomen.

De Times van woensdag heeft een ongedateerd telegram over observaties uit een kabelballon, gedaan boven Nieuwpoort en Diksmuide. Wij citeren: “De officier, die ik vergezelde, deed verkenningen met het oogmerk, de stellingen der Duitse batterijen te vinden. Van een hoogte van 70 m konden wij alle fasen van de slag volgen, die aan de gang was aan de overkant van de IJzer, tussen Nieuwpoort en Diksmuide. Vooral konden wij de uitwerking van het vuur der Britse oorlogsschepen op de kusten waarnemen. Met mijn kijker kon ik Oostende zien en ook de ruïnes van verscheidene kustdorpen, waaronder Oostende, Middelkerke en Lombardsijde. Voor zover ik kon waarnemen stond er geen enkele muur meer overeind in de dorpen Westkerke en Slijpe. Al die vernieling was teweeggebracht door de grote uitwerking van het vuur der Engelse schepen, die er in het eind in slaagden, de Duitse troepen te verjagen.

Om 8 uur ‘s morgens was de strijd in volle gang, en daar de lucht helder was had ik een prachtig zicht op wat er voorviel. Om kwart voor negen had de verkennende officier de positie der Duitse kanonnen uitgezocht en dus daalden wij onmiddellijk”.

Antwerpen.

Het Antwerpse centraal bureel voor inlichtingen aan vluchtelingen, gevestigd Kunstlei 64 te Antwerpen, brengt ter kennis van de belanghebbenden:

I. Dat het politietoezicht van overheidswege in de buitengemeenten van Antwerpen nog niet van die aard is, dat men zijn eigendommen zonder gevaar voor diefstal of plundering onbeheerd kan laten.

II. Dat de 26^e oktober te Antwerpen is afgekondigd een verbod van uitvoer uit België van paarden, runderen, varkens, schapen en

levensmiddelen, onverschillig van welke aard en voor welke grenzen, onder bedreiging van inbeslagneming bij poging tot overtreding.

Men meldt ons:

Gisteren is een automobiel van de Antwerpse brandweer, begeleid door een luitenant der pompiers, te Breda gekomen om ten behoeve van de Antwerpse brandweer benzine te kopen. Te Antwerpen is thans geen benzine meer voorhanden. Daar evenwel te Breda groot gebrek aan benzine heerst, moest de auto onverrichterzake terugkeren.

In beslag genomen auto's.

Men meldt ons:

De door de Duitsers nabij Antwerpen in beslag genomen auto's, toebehorend aan de firma's H., te Princenhage en v. G. te Deteringen, zijn nog niet opgespoord. Ook omtrent de chauffeur van de heer v. G., en de heer M. uit Breda, die zich met hem voor zaken naar Antwerpen had begeven, is tot dusverre niets vernomen en men vreest, dat zij in België gevangen worden gehouden, ofschoon zij het in het bezit van goede papieren waren. Protesten, te Antwerpen ingediend, hebben tot dusverre niet gebaat en derhalve heeft de heer v. G. telegrafisch de bemiddeling van de minister van buitenlandse zaken ingeroepen om te trachten langs diplomatieke weg te verkrijgen, dat de aangehouden personen vrijgelaten en de automobielen teruggegeven worden.

Te Brussel zijn drie nieuwe dagbladen opgericht, die met toestemming van de Duitse autoriteiten worden verkocht. Het zijn Le Bruxellois, Le Quotidien en Le Réveil. Evenals te Luik en te Brussel worden thans ook te Gent concerten gegeven. Oostenrijkers komen driemaal per week op de Kouter om er Wiener walsen te spelen. Naar

men ons meldt, wandelen er dan slechts een paar Duitse en Oostenrijkse soldaten rond; burgers komen er bijna niet.

Het communiqué van het Franse gezantschap te 's-Gravenhage, heden verstrekt, luidt aldus:

In de loop van gisteren zijn de aanvallen der Duitsers in de hele streek tussen Arras en Nieuwpoort veel minder hevig geweest en, op een deel van het front, geëindigd met een beschieting uit de kanonnen. Onze stellingen zijn overal gehandhaafd gebleven en wij zijn blijven vooruitgaan noordelijk en oostelijk van Ieper.

Blijkens mededeling van het ministerie van Buitenlandse Zaken te Londen aan het Engelse gezantschap te 's-Gravenhage heeft de Belgische regering gisteren aan de Belgische gezant te Londen het volgende geseind:

De toestand der troepen aan de IJzer is verbeterd. Het vuur van de vijandelijke artillerie is verflauwd, door de kanonnen van de vloot onderdrukt. De krijgsv verrichtingen der bondgenoten te Ieper zijn zeer bevredigend.

Uit België.

Antwerpen, 27 oktober.

Ziehier een fragment uit een particuliere brief waar ik heden inzage van kreeg:

“We ontmoetten in ons leven veel ontgoochelingen en verdriet, maar nooit waren we zo het hart in als vanavond. We hebben drie dagen doorgebracht te Duffel, dat geen dorp meer is maar een ruïne. Bijna geen huis is ongeschonden, en misschien is er nog 1 op 10 bewoonbaar. Dode honden, katten, geiten en paarden liggen sinds

14 dagen in de straten en in de Nete, en die lijken zien zwart van de vliegen. We maakten een wandeling langs Duffel en omstreken, en vonden, geleid door de reuk, stallen met dode koeien, huizen met een dozijn dode konijnen en, wat schrikwekkender is, graven van onvoldoende bedekte soldaten. De wegen zijn vol gaten van granaten, de muren van de verbrande huizen waggelen in de wind en 's nachts hoort men op ieder ogenblik huizen instorten, en in half verwoeste huizen wonen hele families. De fabrieken zijn vernietigd en de werklui zonder werk; de burgers zijn geruïneerd. Maar dat is de oorlog, en door hem hebben alle dorpen ten zuiden van Antwerpen geleden: Waver, Broechem, Lier, Walem en Koningshooikt enz. enz. Al die dorpen verkeren in dezelfde toestand en alle werden ze geplunderd en verwoest door de plundersaars.

Maar dit is het niet wat ons doet walgen, we walgen ervan, dat te Antwerpen niemand gevonden wordt om deze gemeenten te gaan helpen, dat Antwerpen, dat trots was op zijn gevoelens van liefdadigheid, de inwoners van de omstreken zal laten sterven door besmettelijke ziekten, zonder geneesheren, zonder gasthuis, zonder een beetje geld om ze te voeden. Met één woord, de mensen, die geld genoeg hebben om in den vreemde te leven, laten sterven wie er geen hebben en niet willen bedelen. En dat noemen ze patriottisme! Zo hun onbewustheid hen niet verontschuldigde zouden we geen woorden vinden, krachtig genoeg om uit te drukken wat we er van denken. Treurig is het, dat mensen van de geaardheid van het Journaal des Réfugiés een man als Franck aanvallen, die enkel de stad gered heeft en van 's morgens tot 's avonds werkt om de rechten der Antwerpenaars te verdedigen tegen de Duitsers. Maar ... hij is een spion! De ware vaderlander zit veilig in Engeland, of in Holland, scheldt er de Duitsers uit en laat het bestuur van Antwerpen geheel aan hen over, zodat ze kunnen rekvisitioneren of alles nemen ten voordele van het Duitse leger, en de bevolking sterft van honger:

dat is vaderlandsliefde! We willen ons niet prijzen om wat we gedaan hebben, maar nooit in ons leven hebben we zoveel nuttig werk verricht als in die drie dagen. Te Duffel vonden we, zoals we reeds zegden, geen burgemeester, geen schepenen, geen gemeenteraadslid.

We hebben enkele personen, de pastoor, een aannemer, twee industriëlen, een boer, verenigd en hun aangetoond dat, daar er geen gemeenteraad meer was ze absoluut zelf de aangelegenheden van hun gemeente in handen moest nemen. We hebben comités gevormd, we hebben een schatbewaarder benoemd, en 500 frank in de kas gestort, die, uit vaderlandsliefde, te Londen was. De tweede dag hadden we een ploeg werklui om de lijken te begraven, twee ploegen om de gevaarlijke muren af te breken, een ploeg om de straten te reinigen, twee heren die zich met de voedingskwestie bezig houden, de pastoor richt in een danszaal een grote slaapzaal in voor de inwoners, die geen dak hebben. We hebben een regelmatige politie; vandaag kwam een schepen terug, die het boek van de burgerlijke stand houdt. Door het opeisen van gestolen voorwerpen (vee, kolen, petroleum enzovoort) waarvan de eigenaars ons onbekend zijn, vullen wij de kas. We bewaren een bon, door de nieuwe burgemeester ondertekend, die ter beschikking blijft van de ware eigenaar. We laten aanplakken dat alle dieven zullen gevisieerd worden door de overheid. We maakten een verslag op over onze werkzaamheden voor de intercommunale commissie en voor de Duitse overheid; de eerste heeft de benoemingen goedgekeurd, de tweede heeft ons toegelaten geheel vrij te handelen, en over enkele dagen zal Duffel nog wel bouwvallig zijn, maar gereinigd en, naar we hopen, in staat om door eigen middelen te bestaan. Maar we hebben geen geneesheren, we hebben geen bouwkundigen om de schade te onderzoeken, geen advocaten om de rechtskwesties vast te stellen. We worden geholpen door een verpleger die van 's morgens tot 's

avonds de voorlopige graven van soldaten opzoekt, ze diep genoeg doet begraven en medailles en boekjes wegneemt. De ongelukkige is ziek; er is veel zelfopoffering nodig voor dit werk. Vandaag vond hij op het lichaam van een artilleur een trouwring met twee namen van 31 maart 1914.

Wij zien hier zeer treurige dingen. En daar de enkele personen, die zich met de gemeenten bezighouden, niet overal kunnen zijn, zullen we epidemieën krijgen, miserie, een onbeschrijflijke miserie en dat zullen we verschuldigd zijn aan de vaderlanders, die zich schuil hielden, heel ver van al die droefheid en die verbijstering.

“Misschien zult ge denken dat ik in dit schrijven literatuur wil maken of onze verdiensten wil doen uitschijnen. Ik zeg enkel wat we hebben kunnen doen, om te bewijzen dat elk individu van goede wil hier diensten kan bewijzen, zoals hij er nooit gehoopt had te zullen kunnen bewijzen.

”Een hoofdofficier schrijft, volgens een veldpostbrief, die afgedrukt is in de Norddeutsche Allgemeine Zeitung, van het westelijk oorlogstoneel het volgende aan zijn vrouw:

“Je kunt je niet voorstellen, hoe het in de oorlog toegaat. Nu eindelijk, worden de paardenlijken begraven en de overblijfselen van het slachtvee. De prachtige wegen zijn een hand hoog bedekt met slijk en hebben gaten, waarin wagenwielen verdwijnen.

De veldwegen hebben geen harde ondergrond meer en alles gaat, rijdt en tuft 50 m links en rechts van de wegen, op de weilanden, over klaver, bieten en stoppels. Maar daar is nog minder vaste ondergrond.

In de oorlog staat alles op zijn kop. Alleen het eigen voordeel, het ruwe geweld, het succes en de moed komen er tot uiting. Wat wordt

er in vreedstijd een ophef gemaakt van een dode, een gewonde! Bij de tegenwoordige positiegevechten liggen dikwijls gewonden tussen de beide stellingen. In de rustpauzes laten wij de Engelse hospitaalsoldaten kalm hun gang gaan, om hun gewonden weg te dragen ...

We hebben reeds vele gewonde officieren van gezondheid, en dikwijls moeten onze gewonden uren liggen, voor ze weggehaald worden. De Engelsen zijn even zelfzuchtig in de oorlog als in de handel. Ze willen van onze mannen zoveel vernietigen als maar mogelijk is. En hoeveel wordt en moet vernietigd worden, hetgeen in vreedstijd met de grootste liefde en zorgvuldigheid verpleegd zou worden! Kan een paard niet meer trekken, dan volgt onmiddellijk een schot. Drie weken rust en vrede, en het dier zou gered zijn. Heeft een auto een machinedefect, dan wordt zij opzij van de weg gereden om de weg vrij te maken. Hoe vlug zou het in de werkplaats gerepareerd kunnen worden. Scheurt een ransel, weg ermee. De doden en gewonden hebben ransels genoeg. Hoeveel vee wordt er geslacht, dat niet voor de helft gegeten wordt. Hoeveel graan worden gebruikt als ligstro. Maar de rust voor onze dappere troepen is de hoofdzaak.”

De thans de Londen verschijnende Indépendance Belge betoogt in een bericht, dat we in het nummer van 26 dezer aantreffen, dat het niet de plicht der uitgeweken Belgen is naar Antwerpen terug te keren. Het blad meent, dat het merendeel der Antwerpenaren niet van plan is naar hun land terug te keren, voor de stad van de Duitse overheersing is bevrijd is en volgens de Indépendance is het ook de opvatting van de Belgische regering, dat ze dit niet doen moeten. Het is er, zegt de Indépendance, niet uitsluitend om te doen, het leven aan de grote stad terug te geven, men zou daarmee de zaak der onafhankelijkheid van het land niet dienen. De Duitsers, het spreekt vanzelf, wensen de grote stad zo spoedig mogelijk haar gewoon uitzicht te zien hernemen, maar het Belgische blad is van mening, dat

elke Belg moet weigeren om daar het leven te herstellen, waar de Pruisen hun verblijf voortzetten, na begonnen te zijn er een woesteenij te maken en ondergang te zaaien.

Er zijn mensen, aldus schrijft de *Indépendance*, die naar Antwerpen denken terug te keren, zonder aan de plicht tekort te doen. Dat zijn die arme ongelukkigen, die, niettegenstaande de edelmoedigheid der Hollanders, langs de grens tot ellende veroordeeld zijn en die, in hun eindeloos leed, liever thuis lijden dan in den vreemde. Hoe zouden we niet hun terugkeer naar hun nederige woningen, die zij achterlieten, kunnen begrijpen! Er zijn ook ambtenaren, wiens plaats te Antwerpen is: de magistraten van het parket of de politieagenten; de ambtenaren van de gemeentelijke armenzorg, de burgerlijke stand, de ontvangers, de hypotheekbewaarders, enz., enz. Maar als degenen, wier tegenwoordigheid te Antwerpen noch onmisbaar, noch verplicht is, moeten er zich van onthouden terug te keren, zo zij over de middelen beschikken om weg te blijven en weigeren de Duitsers in de kaart te spelen, wiens beloften trouwens bij niemand meer enige illusie moeten wekken. Dit is de opvatting der regering geweest, voorgeschreven aan haar onderdanen sedert de oorlog en tot dusver in het overheerste land getrouw in acht genomen. Zij moeten er zich van onthouden hun medewerking te verlenen aan de vijand, en hem weerstaan en eveneens weerstaan aan al de verschillende pogingen te hunnen opzichte gedaan om ze uit te nodigen een bedrijvigheid te herstellen, die slechts ondiens doet aan hun vaderland.

Het is uiterst moeilijk om zich uit de berichten van het oorlogsgeweld een voorstelling te vormen van de ontwikkeling van de slag in West-Vlaanderen. De particuliere berichten der bladen zijn zoals ge weet zeer optimistisch. Uit de sobere mededelingen van de Franse staat kan men weinig opmaken. Een succes voor de Duitsers, het overtrekken van de IJzer, is het laatste punt, dat uit die verslagen

naar voren komt. Het moet gezegd, dat verscheidene Engelse bladen in hun hoofdartikels met de mogelijkheid van een voortschrijden der Duitsers op Calais rekening houden op een wijze, die op voorbereiding van het publiek lijkt. Het komt echter onwaarschijnlijk voor, dat zij veel meer zouden weten dan ieder ander en hun schrijven is daarom wel niet meer dan een uiting van voorzichtigheid. Voor het geval dat de Duitsers waarlijk slaagden in hun tocht naar de zeeëngte, kan het zeker geen kwaad, dat de pers die gebeurlijkheid van tevoren in alle kalmte overweegt. Temeer omdat men in Duitsland van die zet een paniek hier te lande schijnt te verwachten.